

ARAN İQTİSADI RAYONUNDA KİTABXANA-İNFORMASIYA
RESURLARININ YERLƏŞMƏSİNİN VƏZİYYƏTİ

İ.Z BAYRAMOVA

BDU-nun Kitabxanaçılıq-informasiya
fakültəsinin Bibliografiyaşünaslıq
kafedrasının müəllimi
irade8@rambler.ru

Məqalədə Aran iqtisadi rayonunun kitabxana-informasiya resurslarının yerləşməsi vəziyyəti araşdırılmışdır.

Açar sözlər: Aran iqtisadi rayonu, kitabxana-informasiya resursları, resursların yerləşməsi və istifadəsi, elektron resurslar

Azərbaycan Respublikası XX əsrin sonlarından öz dövlət müstəqilliyini yenidən bərpa etmişdir. Müstəqilliyin ilk illərində ölkədə baş alıb gedən iqtisadi və siyasi böhran, dünya şöhrətli siyasətçi Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi uğurlu və məqsədyönlü siyasət nəticəsində aradan qaldırılmağa başlamışdır. Həyata keçirilən siyasət tezliklə iqtisadiyyatda kəmiyyət və keyfiyyət dəyişikliklərinə səbəb olmuşdur. Ulu öndərin davamçısı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, bu siyasəti uğurla davam etdirərək, 11 fevral 2004-cü il tarixli fərmanı ilə "Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı (2004-2008-ci illər)" və onun davamı olaraq, 14 aprel 2009-cu il tarixində "Azərbaycan Respublikası regionlarının 2009-2013-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı"-nı imzalamışdır. (1; 2.)

Bu gün müasir dünya böyük bir inqilabi prosesi yaşamaqdadır. Bu inqilab cəmiyyətin inkişafına böyük təkan verən, onu sürətləndirən, insanların həyat şəraitini yaxşılaşdıran, intellektual səviyyəsini yüksəldən, peşə bacarığının artmasına, işinə və istirahətinə əsaslı köməklər göstərə bilən informasiya inqilabıdır. Bu inqilabın müvəffəqiyyətlə həyata keçirilməsinin əsas vasitələrindən biri kitabxanalardır. Məhz buna görədir ki, müasir şəraitdə dövlətin kitabxana işi sahəsində siyasətinin hazırlanmasına böyük ehtiyac duyulmaqdadır. (5.249-250).

Ölkədə kitabxana-informasiya sahəsinin inkişafı, xüsusi ilə, sosial-iqtisadi inkişafa dair qəbul edilmiş dövlət proqramlarının qəbulundan sonra daha da sürətlənmişdir. Sosial-iqtisadi inkişafın tərkib hissəsi olan kitabxana-informasiya sahəsinə dövlət qayğısının nəticəsi olaraq, bu sahənin inkişafını və gələcək perspektivlərini nəzərdə tutan "Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı"nın (2008-ci il 6 oktyabr) qəbulundan sonra, mövsud problemlərin

aradan qaldırılmasına, kitabxanaların gələcək inkişaf strategiyalarının hazırlanmasına və həyata keçirilməsinə başlanılmışdır. (3)

Aran iqtisadi rayonu ölkənin ən böyük ərazi sahəsinə malikdir. Onun sahəsi 21,4 min kvadrat kilometrdir. (ölkə ərazisinin 24,7%-ni təşkil edir.) İqtisadi regionun tərkibinə Ağcabədi, Ağdaş, Beyləqan, Bərdə, Biləsuvar, Göyçay, Hacıqabul, İmişli, Kürdəmir, Neftçala, Saatlı, Sabirabad, Salyan, Ucar, Zərdab inzibati rayonları və Mingəçevir, Yevlax, Şirvan şəhərləri daxildir.

Aran iqtisadi regionu əhalinin sayına və ərazisinə görə ölkənin ikinci iri regionudur. İqtisadi rayonun ümumi əhalisinin sayı 1.667100 nəfərdir və ölkə əhalisinin 20,5%-ni təşkil edir. İqtisadi rayonda əhalinin orta sıxlığı hər kv. km-ə 78 nəfər təşkil edir. Aran iqtisadi rayonunda təhsil səviyyəsinin yüksəlməsinə, cəmiyyətin informasiya tələbatının ödənilməsinə xüsusi diqqət yetirilir. Aran iqtisadi regionda 1988 kitabxana əhalinin informasiya tələbatının ödənilməsinə xidmət edir. Bu kitabxanaların 1041-i Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tabeliyindədir. İqtisadi rayonda məktəblərin nəzdində 867, musiqi məktəblərində 25, səhiyyə müəssisələrində 18 kitabxana var. Aran iqtisadi regionunun kitabxana şəbəkələrində cəmi 13387267 nüsxə informasiya resursu var. Fondun 5544717 nüsxəsi şəhər kitabxanalarında, 7842550 nüsxəsi isə kənd kitabxanalarında yerləşir. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin tabeliyində şəhər yerləri üzrə 417, kənd yerləri üzrə isə 1571 kitabxana fəaliyyət göstərir. (4, 24-56)

İqtisadi rayonda 1932 kitabxana mütəxəssisi var. Onlardan 133 nəfəri (6,9%) ali ixtisas, 132 nəfəri (6,8%) ali qeyri ixtisas, 437 nəfəri (22,6%) orta ixtisas, 306 nəfəri (15,8%) orta qeyri ixtisas, 924 nəfəri (47,9%) isə ümumi orta təhsillidir. Şəhər kitabxanalarında 374 nəfər, kənd kitabxanalarında 1558 mütəxəssis çalışır.

İnformasiya tələbatçıları tərəfindən kitabxanalara olunan müraciətlərə nəzər salsaq, müraciətlərin kitabxanaların növlərinə görə dəyişməsi, şəhər və kənd yerlərində fəaliyyət göstərən kitabxanalar üzrə müxtəlifliyi diqqəti cəlb edir. Şəhər və kənd kitabxanaları da daxil olmaqla, cəmi müraciətlərin sayı 4774977 dəfə olmuşdur. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin sistemində daxil olan kitabxanalara edilən müraciətlərin sayı 2543312 dəfə olmuşdur. Onların 493014-ü (19,4%) 18 yaşınadək gənclər tərəfindən olmuşdur. Onların arasında virtual oxucular da var. Belə müraciətlərin sayı 26490 dəfədir. Beləliklə, məlum olur ki, kütləvi kitabxanalara edilən müraciətlər 53,3% təşkil etmişdir. Elmi kitabxanalara, ali və orta ixtisas təhsil müəssisələrində, ümumtəhsil məktəblərində, eləcə də, digər idarə və müəssisələrdə yerləşən kitabxanalara edilən müraciətlərə də diqqət yetirdikdə, gənclərin önəmli yer tutduğu məlum olur. Şəhər kitabxanalarına edilən müraciətlərin sayı cəmi 2864282 dəfə olmuşdur. Müraciətlər 1295300 dəfə kütləvi, 333167 dəfə elmi, 441707 dəfə

ali təhsil müəssisələrinin kitabxanalarına edilmişdir. Ümumilikdə, bu müraciətlərin sayının 33,8%-i 18 yaşınadək uşaq və gənclər tərəfindən edilmişdir. Kənd kitabxanalarına edilən müraciətlər 1910695 dəfə olmuşdur. Onların 922970 (48,3%) dəfəsi 18 yaşınadək gənclər tərəfindən edilmişdir. Kənd yerlərində fəaliyyət göstərən kütləvi kitabxanalara 1248012 dəfə müraciət olunmuşdur. Bu müraciətlərin 275358 dəfəsi (22,1%) 18 yaşınadək uşaq və gənclər tərəfindən edilmişdir. Bu müraciətlər 65,2% təşkil etmişdir. Kənd yerlərində yerləşən ümumtəhsil məktəb kitabxanalarına olunan bu müraciətlərin sayı cəmi 639264 dəfə olmuşdur. İnformasiya tələbatçılarına verilmiş kitab və digər informasiya mənbələrinin sayı 53377 min nüsxə olmuşdur. İnternet vasitəsi ilə elektron kitabxanalardan istifadə edənlərin informasiya tələbatları 41,8% ödənilmişdir.

Şəhər yerlərində fəaliyyət göstərən kitabxanalar tərəfindən tələbatçılara verilmiş kitab və digər mənbələrin sayı cəmi 272223 min nüsxə olmuşdur. Onlardan 206136 min nüsxə kütləvi, 19872 min nüsxə elmi, 10846 min nüsxə ali təhsil müəssisələrində yerləşən kitabxanalar tərəfindən verilmişdir. Ümumilikdə, informasiya tələbatçılarının cəmi 84,2% sorğuları ödənilmişdir. (4. 44-55).

Kitabxanaların fəaliyyətinin düzgün təşkil olunması, oxucuların sorğularının tam və operativ ödənilməsi üçün əsas amillərdən biri kimi diqqəti cəlb edir. Bu sahədə regionun Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemləri mühüm rol oynayır. Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemləri iriləşdirilmiş, yeni tipli kitabxana müəssisəsi olub, struktur cəhətdən bütöv, ümumi fond və vahid texnologiya əsasında fəaliyyət göstərən, bir-biri ilə üzvi şəkildə qarşılıqlı əlaqədə olan kitabxanaların və kitabxana birliklərinin məcmusudur. Bu sistem ayrı-ayrılıqda fəaliyyət göstərən xırda kitabxanaların mexaniki birliyi yox, insanların təhsilində, tərbiyəsində, mədəni inkişafında, informasiya təminatında yaxından iştirak edən, ölkə miqyasında kitabxana xidmətini həyata keçirən keyfiyyətə yeni orqanizmdir.

Geniş oxucu kütləsinin sorğularına operativ cavab vermək üçün kitabxanalar öz fondlarında toplanan mədəni xəzinəni, elmi-texniki yenilikləri, cari və retrospektiv faktları özündə əks etdirən kitabları, həmçinin, digər çap məhsullarını geniş şəkildə təbliğ edirlər. MKS-in quruluşu oxuculara kitab verilişinin tərkibindən və miqdarından, sistemə daxil olan kitabxana filiallarının sayından asılıdır. İqtisadi regionun tərkibinə daxil olan şəhər və ayrı-ayrı inzibati rayonların Mərkəzi kitabxanaları, bütün filial kitabxanalarının fəaliyyətinə rəhbərlik edir: yeni ədəbiyyatın komplektləşdirilməsini və işlənməsini mərkəzləşdirilmiş şəkildə həyata keçirir, onların uçotunu və operativ şəkildə kitabxana-filiillərə çatdırılmasını təmin edir, sistemin bütün oxucularının istifadə etməsi üçün mərkəzi kataloq və kartotekalar təşkil edir, informasiya bülletenləri çap etmək, yerli mətbuatda siyahılar dərc etmək yolu

ilə MKS-nin fondunda olan ədəbiyyatın təbliğini təşkil edir, ümumiləşdirir, yayır və tətbiqinə nəzarət edir və.s.

Aran iqtisadi regionunun tərkibinə daxil olan Mingəçevir, Şirvan və Yevlax şəhərlərinin kitabxanalarında əhalinin informasiya təminatının ödənilməsi səviyyəsinə nəzər salaraq: Mingəçevir şəhəri yaşayış məntəqəsi olaraq çox-çox qədimdir. 5 min il bundan əvvəl Mingəçevirdə kiçik şəhər kimi qaynar həyat mövcud olmuşdur. Mingəçevir şəhərində ilk kitabxana 1956-cı ildə yaradılmışdır. Kitabxana kiçik bir otaqda 4229 nüsxə kitabla fəaliyyətə başlamışdır. Şəhər böyüdükcə kitabxananın fəaliyyəti genişlənmiş, oxucuların sayı artmağa başlamışdır. Mingəçevir şəhərində ümumilikdə 52 kitabxana fəaliyyət göstərir. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tabeliyində 16, ali təhsil müəssisəsində 2, orta ixtisas təhsil müəssisəsində 2 (3,8%) kitabxana yerləşir. Şəhərin ümumi kitabxana fondu 877.155 nüsxə təşkil edir. Fondun əsası kitablardan ibarətdir (cəmi 815.535 nüsxə). Fondun 636 nüsxəsini (0,1%) elektron informasiya daşıyıcıları təşkil edir. Həmçinin, fondun 4963 nüsxəsi jurnallar, 55906 nüsxəsi qəzetlər, 115 nüsxəsi isə digər ədəbiyyatlardır. Mingəçevir şəhər kitabxanalarında ümumilikdə 44 mütəxəssis çalışır. Təhsil səviyyəsinə görə kitabxanaçıların 15 (34,1%) nəfəri ali ixtisas təhsilli, 5 (11,4%) nəfəri ali qeyri ixtisas təhsilli, 9 (20,4%) nəfəri isə ümumi orta təhsillidir. (4. 44-83).

1978-ci ildən Mingəçevir şəhər kitabxanaları mərkəzləşdirilərək Mingəçevir Şəhər Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemi yaradılmışdır. Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemində M.P.Vaqif adına Mərkəzi şəhər kitabxanası və 11 filial kitabxanaya daxildir. 01 Yanvar 2012-ci il tarixə olan məlumata əsasən kitabxana fondu 315074 nüsxə, kitab verilişi 777543 nüsxə, oxucuların sayı 42244 nəfər olmuşdur. M.P.Vaqif adına kitabxanada 6 şöbə fəaliyyət göstərir. (7).

Ümumiyyətlə, qeyd etmək lazımdır ki, bütün iqtisadi regionlarda olduğu kimi, Aran iqtisadi regionunda da, mərkəzi kitabxanaların əsas struktur bölmələri əsasən eynidir:

1. oxuculara xidmət şöbəsi;
2. komplektləşdirmə və kitabışləmə şöbəsi;
3. metodiki və biblioqrafiya şöbəsi;
4. kitabxana-biblioqrafiya proseslərinin avtomatlaşdırılması şöbəsi;
5. informasiya-resurs şöbəsi;
6. şəhər (rayon) Mərkəzi Kitabxanasının Uşaq şöbəsi;

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2011-ci il 11 oktyabr tarixli "Azərbaycan Respublikasının şəhər (rayon) mərkəzləşdirilmiş kitabxana sistemlərinin, müstəqil kitabxanaların, şəhər, qəsəbə və kənd kitabxana filiallarının, habelə şəhər, qəsəbə kütləvi, uşaq və gənclər kitabxanalarının nümunəvi strukturu və ştat vahidləri" qərarı ilə şəhər (rayon) kitabxanalarının

strukturları təkmilləşdirilmiş və kitabxanalarda yeni şöbələr (Kitabxana-biblioqrafiya proseslərinin avtomatlaşdırılması, İnformasiya-Resurs) və ştatlar (multimedia mütəxəssisi, operator, kitabxanaçı-informasiya texnologiyaları üzrə mütəxəssis, sistem inzibatçısı, programçı) yaradılmışdır. Bu qərarın icrası Aran iqtisadi rayonunda yerləşən MKS-də və onların filiallarında da müvəfəqiyyətlə həyata keçirilmişdir.

Mingəçevir şəhər Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemi ölkədaxili digər kitabxanalarla əlaqə saxlayır. Bu kitabxanalar M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası, C.Cabbarlı adına Respublika Gənclər Kitabxanası, F.Köçərli adına Respublika Uşaq kitabxanası, Gəncə şəhər Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemidir. MKS 1982-ci ildən 3 qrupda fəaliyyət göstərir. MKS "Mədəniyyət haqqında", "Kitabxana işi haqqında" Qanunları, Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin "Azərbaycanda kitab-xanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında" Sərəncamını, "Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı"nı, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin Əmr və Sərəncamlarını əldə rəhbər tutaraq fəaliyyət göstərir. (7)

Aran iqtisadi regionunun tərkibinə daxil olan Şirvan şəhəri mühüm sənaye şəhəridir. (6, 343.) Təhsil səviyyəsinə görə bu şəhər Aran iqtisadi regionunda xüsusi mövqeyə malikdir. Son vaxtlar təhsilə xüsusi diqqət ayrılmışdır. Şirvan şəhərində 40 kitabxana fəaliyyət göstərir. Bu da ümumi ölkə kitabxanalarının 0,5%-ni təşkil edir. Kitabxanaların 20-i (50%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, 23-ü (44,3%) Təhsil Nazirliyinin tabeliyində fəaliyyət göstərir. Kitabxanaların ümumi fondu 720.611 nüsxədir. Fondun 696.862 (96,7%) nüsxəsini kitablər, 12.258 (1,7%) nüsxəsini jurnallar, 1636 (0,2%) nüsxəsini qəzetlər, 9729 (1,4%) nüsxəsini digər materiallar təşkil edir. Şirvan şəhər kitabxanalarında 9 kompüter var. Şəhər kitabxanalarında çalışan mütəxəssislərin sayı 44 nəfərdir. Onların 11(28,9%) nəfəri ali ixtisas təhsilli, 6 (15,8%) nəfəri ali qeyri ixtisas təhsilli, 7(18,4%) nəfəri orta ixtisas təhsilli, 5(13,2%) nəfəri orta qeyri ixtisas təhsilli, 9(23,7%) nəfəri isə ümumi orta təhsillidir (4,75-83). Şirvan şəhərində oxucular əhalinin 28%-ni əhatə edir. Hər nəfərə düşən kitab sayı 9 nüsxə təşkil edir. İnternetdən 3,7% oxucu istifadə edir.

Şirvan Mərkəzləşmiş Kitabxana Sistemi 1979-cu ildə S.Ə.Şirvani adına Mərkəzi şəhər kitabxanasının bazası əsasında yaradılmışdır. Mərkəzi kitabxana əhalinin sıx yaşadığı ərazidə yerləşir. Kitabxananın əhatəsində 12 min əhali yaşayır. Mərkəzi kitabxana 12 ədəd kompüter dəsti ilə təchiz edilmiş və internet sistemində qoşulmuşdur. Kitabxanada informasiya təlim mərkəzi fəaliyyət göstərir. Kitabxananın nəzdində olan bu mərkəz bütün oxucu qruplarına pulsuz olaraq kompüter bilgilərini və ingiliscə danışq dilini öyrədir. Şirvan şəhər MKS-də 58 nəfər işçi çalışır. Onların 13 nəfəri ali ixtisas

təhsilli, 33 nəfəri orta ixtisas təhsilli, 12 nəfəri ümumi orta təhsillidir. Kitabxanaçılar hər il Bakı şəhərinə ixtisasartırma kurslarına gedir, öz biliklərini daha da təkmilləşdirirlər.

Mərkəzi kitabxananın xidmət şöbəsinə abonoment, oxu zalı daxildir. Evə kitab verilişi abonoment şöbəsi vasitəsilə ilə həyata keçirilir. Ötən ildə Mərkəzi kitabxanaya 616 nüsxə kitab daxil olub. Onlardan 548 nüsxəsi Azərbaycan dilində, 15 nüsxəsi digər dillərdə olub. Ötən ildə Mərkəzi kitabxanada 3714 nəfər oxucu, 53626 nüsxə kitab verilişi, 26756 nəfər gəliş olmuşdur. Mərkəzi kitabxanada il ərzində 49 tədbir keçirilmişdir. Abonoment şöbəsində 1523 oxucu, 8302 gəliş, 21518 nüsxə kitab verilişi, oxu zalında 1590 oxucu, 17462 gəliş, 14191 nüsxə kitab verilişi, 49 tədbir keçirilmişdir.

MKS-in nəzdində 1 uşaq kitabxanası və uşaq şöbəsi fəaliyyət göstərir. Kitabxanalar şəhərdə azyaşlı uşaqlara xidmət göstərir. Ötən il uşaq kitabxanalarının fondu 29980 nüsxə olmuş və bu fonda 517 nüsxə yeni kitab daxil olmuşdur. Uşaq kitabxanaları hər ay Mərkəzi kitabxanaya aylıq iş planı, statistik hesabat təqdim edir. Ümumiyyətlə, MKS üzrə kitab fondu 2011-ci il üçün 189754 nüsxə olmuş, MKS-də 20800 nəfər oxucuya 375091 nüsxə kitab verilmiş, 587 tədbir keçirilmişdir.

Qeyd edək ki, filial kitabxanalar da il boyu fasiləsiz işləmiş, bütün oxucu qruplarına xidmət göstərmişdir. Kitabxanalar il ərzində müxtəlif tədbirlər hazırlamış və həyata keçirmişlər. İl ərzində filial-kitabxanaların ümumi fondu 15301 nüsxə, oxucularının sayı 17086 nəfər, kitab verilişi 321465 nüsxə, kitabxanalarda keçirilmiş tədbirlərin sayı isə 538 olmuşdur.

Mərkəzi kitabxananın metodika və biblioqrafiya şöbəsi də filial kitabxanalarla əlaqəli işləmiş, hər ay kitabxana işçiləri üçün seminar məşğələlər təşkil etmiş, bu məşğələlərdə kitabxanaçıların problemləri, onları maraqlandıran mövzular müzakirə olunmuşdur. Mərkəzi kitabxanada gedişlər qrafiki təşkil olunmuş və bu qrafikə əsasən metodistlər vaxtlı-vaxtında filiallara gedişlər etmişlər. Şöbə hər ay filial kitabxanaların iş planlarını, statistik hesabatlarını qəbul etməklə, onlara lazımi metodik köməklik göstərmişlər. Oxucuların informasiya təminatını daha keyfiyyətli həyata keçirmək üçün, vaxtaşırı tarixi günlər, bayramlar, görkəmli şəxslərin, şair və yazıçıların yubileyləri ilə əlaqədar olaraq metodiki məktublər, tövsiyə ədəbiyyat siyahıları hazırlayıb filial kitabxanalarına göndərirlər. Belə ki, il ərzində şöbə tərəfindən "Ulu öndər Heydər Əliyev", "Qarabağ", "10 Yanvar", "Böyük Vətən müharibəsi (1941-1945)" və.s. mövzularda metodik məktublər hazırlayıb filial kitabxanalarına göndərmişlər. (8)

Aran iqtisadi regionuna daxil olan digər şəhər Yevlax şəhəridir. Yevlax coğrafi mövqeyinə görə Azərbaycanın mərkəzində mühüm kommunikasiyaların kəsişməsində yerləşən qədim yaşayış məskənlərindən biridir.

Yevlaxda 110 kitabxana mövcuddur. Kitabxanaların 79-u kənd, 31-i şəhər yerlərində yerləşir. Qeyd etməliyik ki, kitabxanaların 59-u (53,6%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, 49-u (44,6%) isə Təhsil Nazirliyinin tabeliyində fəaliyyət göstərir. Kitabxanalarda 14 komputer var. Onların ümumi fondu 1.017.418 nüsxədir. Şəhər kitabxanalarında 115 mütəxəssis çalışır. Mütəxəssislərin 16 nəfəri ali və orta ixtisas təhsilli, 72 nəfəri isə ümumi orta təhsillidir.

Yevlax şəhər Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemi 1976-cı ildə təşkil edilmişdir. Yevlax şəhərinin ümumi əhalisi 105188 nəfərdir. Əhalinin 27200 nəfəri kitabxana oxucularıdır. MKS-in ümumi fondu 548.800 nüsxədir. MKS-in 59 filialı var. (9)

Aran iqtisadi regionuna daxil olan daxil olan Ağdaş rayonu, Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdikdən sonra öz inkişafının mühüm mərhələsinə qədəm qoymuşdur. Bu inkişaf özünü ilk növbədə təhsil, mədəniyyət, idman sahələrində nəzərə cərpacaq dərəcədə göstərmişdir. Ağdaş rayonunda ilk kitabxana 1923-cü ildə yaradılmışdır. Hazırda, Ağdaş rayonunda 144 kitabxana fəaliyyət göstərir. Kitabxanaların 27-i (18,8%) şəhər yerlərində, 117-i (81,2%) isə kənd yerlərində fəaliyyət göstərir. Bu kitabxanaların 81-i (56,3%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 58-i (40,2%) isə Təhsil Nazirliyi tabeliyindədir. Rayon kitabxanalarındakı fondun ümumi həcmi 900.498 nüsxədir. Ölkə ərazisində bütün kitabxanalarda olduğu kimi burada da ümumi fondun çox hissəsini kitablar təşkil edir 889.921 (98,8%) nüsxə. Ümumi fondun 918(0,1%) nüsxəsini jurnallar, 9653 (1,1%) nüsxəsini qəzetlər təşkil edir. Ağdaş rayon kitabxanalarında 4 kompüter var. Rayon kitabxanalarında çalışan mütəxəssislərin sayı 128 nəfərdir. Onlardan 6 nəfəri(4,7%) ali ixtisas təhsilli, 4 nəfəri(3,1%) ali qeyri ixtisas təhsilli, 23 nəfəri(18%) orta ixtisas təhsilli, 38 nəfəri (29,7%) orta qeyri ixtisas təhsilli, 57 nəfəri (44,5%) ümumi orta təhsillidir. (4, 75-83)

Ağdaş rayon MKS-i 1980-ci ildə yaradılmışdır. MKS 6 şöbə, 1 Uşaq kitabxanası və 79 filialdan ibarətdir. MKS-in şöbələri aşağıdakılardır: 1. Oxuculara xidmət şöbəsi; 2. Metodika və Biblioqrafiya şöbəsi; 3. İnformasiya-Resurs mərkəzi; 4. Kitabxana- Biblioqrafiya proseslərinin avtomatlaşdırılması şöbəsi; 5. Komplektləşdirmə və Kitabışləmə şöbəsi; 6. Uşaq şöbəsi.

Oxuculara xidmət şöbəsi- 27903 nüsxə kitabla 4 min nəfərə yaxın oxucuya xidmət edir. Fondun 6740 nüsxəsi latın qrafikasında, 10690 nüsxəsi kiril qrafikasındadır. Oxu zalında müxtəlif mədəni-kütləvi tədbirlər həyata keçirilir. Hər il şöbənin fondu yeni ədəbiyyatla zənginləşdirilir. 2011-ci ilin statistik məlumatlarına görə şöbənin fonduna 593 nüsxə yeni ədəbiyyat daxil olmuşdur.

İnformasiya-Resurs mərkəzi-kitabxananın bu şöbəsi, Nazirlər Kabinetinin məlum qərarından sonra yaradılmışdır. Kitabxananın Veb-saytının idarə

olunmasını, buraya yeni məlumatların operativ daxil edilməsini, əlavə və dəyişikliklər aparılmasını həyata keçirir.

Oxuculara bibliografik xidmətin həyata keçirilməsində filial kitabxanaları xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Filialların 7-si şəhərdə, 3-ü qəsəbələrdə, 68-i kəndlərdə yerləşir. Hazırda Ağdaş rayon MKS-nin fondunda 453950 nüsxə kitab vardır ki, onlardan 88795 nüsxəsi latın qrafikalı ədəbiyyatdır. Statistik göstəricilərə görə, 2011-ci ildə 36900 nəfər oxucuya 752400 nüsxə kitab verilişi olmuşdur.

Ağdaş rayon MKS-i oxuculara Mərkəzi kitabxana və filial kitabxanaları ilə xidmət göstərməklə, eyni zamanda (məsafədən asılı olmayaraq) oxucuların sorğularına operativ cavab vermək məqsədi ilə kitabxananın saytını da istifadəyə vermişdir. Saytda yerləşən Elektron kataloq bölməsi 2 hissədən ibarətdir: 1. Kitablar; 2. Elektron kartoteka.(10)

İnformasiya tələbatçıları lazımı ədəbiyyatı açar sözlər vasitəsilə saytda müvafiq bölmələrə daxil etməklə istədikləri ədəbiyyatı əldə edə bilirlər. Bu da öz növbəsində oxucuların informasiya tələbatlarının hərtərəfli və daha dolğun ödənilməsinə səbəb olur.

Aran iqtisadi regionuna daxil olan inzibati rayonlardan biri 1965-ci ildə müstəqil rayon olmuş Ağcabədi rayonudur. İnzibati rayon qədim yaşayış mərkəzlərindən biridir. Ağcabədi rayonunda 148 kitabxana əhalinin informasiya təminatını həyata keçirir. Kitabxanalardan 24-ü(16,2%) şəhər yerlərində, 124-ü (83,8%) kənd yerlərində yerləşir. Onların 73-ü(49,3%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, 61-i(41,1%) Təhsil Nazirliyinin tabeliyindədir. Rayonda yerləşən kitabxanaların ümumi fondu 513.934 nüsxədir. Fondun 513.035 (99,8%) nüsxəsini kitablar təşkil edir. Fondada 6 nüsxə elektron informasiya daşıyıcıları, 77 nüsxə jurnallar, 818 nüsxə qəzətlər, 4 nüsxə digər materiallar var. Kitabxanalarda ümumilikdə 3 komputer fəaliyyət göstərir. Rayon kitabxanalarında çalışan mütəxəssislərin sayı 115 nəfərdir. Onların 8 nəfəri (7%) ali ixtisas təhsilli, 15 nəfəri (13%) ali qeyri ixtisas təhsilli, 33 nəfəri (28,7%) orta ixtisas təhsilli, 17 nəfəri (14,8) orta qeyri ixtisas təhsilli, 42 nəfəri (36,5%) isə ümumi orta təhsilli mütəxəssislərdir. (4. 75-83).

Ağcabədi rayon Mərkəzi kitabxanası 1938-ci ildə yaradılmışdır. Mərkəzi kitabxananın nəzdində 1 mərkəz, 2 qəsəbə, 45 kənd kitabxana filiali fəaliyyət göstərir. Mərkəzi kitabxananın kitab fondu 314473 nüsxədir. Multimedia nəşrlərinin sayı 441-dir. MKS-i il ərzində 40 mindən çox oxucuya xidmət edir. MKS-də 6 şöbə var. (11)

Beyləqan inzibati rayonunda 102 kitabxana fəaliyyət göstərir.(12.) Bu kitabxanalardan 16-ı şəhər, 86-ı isə kənd yaşayış yerlərində fəaliyyət göstərir. Onların 47-i (46,1%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 53-ü(51,9%) Təhsil Nazirliyi tabeliyindədir. Kitabxanaların ümumi fondu 653.467 nüsxədir.

Ümumi fondun 652.590 (99,9 %) nüsxəsi kitablardan ibarətdir. Digər informasiya mənbələrindən 301 nüsxəsini jurnallar, 576 nüsxəsini qəzətlər təşkil edir. Beyləqan rayon kitabxanalarında 3 kompüter var. Kitabxanalarda 108 nəfər mütəxəssis çalışır. Onların 15 nəfəri (13,9%) ali ixtisas təhsilli, 10 nəfəri (9,3%) ali qeyri ixtisas təhsilli, 29 nəfəri (26,9%) orta ixtisas təhsilli, 15 nəfəri (13,9%) orta qeyri ixtisas təhsilli, 39 nəfəri (36%) ümumi orta təhsillidir. (4. 75-83).

1930-cu ildən inzibati rayon statusunu almış Bərdə rayonunda 196 kitabxana fəaliyyət göstərir. Kitabxanalardan 27-i (13,8%) şəhər, 169-u (86,2%) kənd yaşayış yerlərində fəaliyyət göstərir. Onların 121-i(61,7%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, 70-i (35,8%) Təhsil Nazirliyinin tabeliyindədir. Kitabxanaların ümumi fondu 916.028 nüsxədir. Fondun 905.790 (98,8%) nüsxəsini kitablar, 20 nüsxəsini elektron informasiya daşıyıcıları, 2315 (0,3%) nüsxəsini jurnallar, 4448(0,5%) nüsxəsini qəzətlər, 3455(0,4%) nüsxəsini digər materiallar təşkil edir. Kitabxanalarda 3 komputer var. Mütəxəssislərin sayı 151 nəfərdir. Onların 7(4,6%) nəfəri ali ixtisas təhsilli, 12(7,9%) nəfəri ali qeyri ixtisas təhsilli, 21(13,9%) nəfəri orta ixtisas təhsilli, 14(9,3%) nəfəri orta qeyri ixtisas təhsilli, 97(64,3%) nəfəri isə ümumi orta təhsillilərdir. (4. 75-83).

Bərdə rayon Mərkəzi Kitabxanasının əsası 1954-cü ildə qoyulmuş, 1967-ci ildən isə Mərkəzi kitabxana kimi fəaliyyət göstərir. 1980-ci ilin noyabr ayından Bərdə rayon kitabxanaları mərkəzləşdirilmişdir. Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sisteminin tərkibinə 1 mərkəzi kitabxana, 56 filial kitabxanası daxildir. Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sisteminin 536470 nüsxə kitab fondu var. Kitabxana 48 mindən çox oxucuya xidmət göstərir. Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemində 7 şöbə fəaliyyət göstərir. Şöbələr aşağıdakılardır: 1. Oxuculara xidmət şöbəsi; 2.Uşaq şöbəsi; 3.Komplektləşdirmə və kitabışləmə şöbəsi; 4.Metodika şöbəsi; 5.Bibliografiya şöbəsi; 6.İnformasiya-resurs şöbəsi; 7. Kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması şöbəsi.

Mərkəzi kitabxananın və onun filiallarının xidmət etdiyi ərazidə əhalinin sayı 147300 nəfərdir. Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemi 1995-ci ildən II qrupa keçirilmişdir. MKS “Mədəniyyət haqqında” və “Kitabxana işi haqqında” qanunları, “Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”ndan irəli gələn vəzifələri, Respublika Prezidentinin kitabxana işi ilə bağlı bütün qərar və sərəncamlarını, digər hüquqi sənədləri rəhbər tutaraq fəaliyyət göstərir.

Kitabxanada oxuculara operativ bibliografik xidmət göstərilir. Kitabxananın bütün şöbələri bir-biri ilə əlaqəli şəkildə fəaliyyət göstərir. Kitabxananın özülünü təşkil edən Oxuculara xidmət şöbəsi – oxuculara abonoment, oxu zalı, internet vasitəsi ilə xidmət edir. Oxucu, xidmət şöbəsi vasitəsilə sorğusuna uyğun ədəbiyyatı evə apara bilər və ya kitabxananın oxu zalında

istifadə edə bilər. Bundan əlavə, oxuculara xidmət şöbəsi - kitab təbliği işində əyani və şifahi təbliğat formalarından istifadə edərək, müxtəlif məzmunlu tədbirlər hazırlayıb həyata keçirir. Vaxtaşırı olaraq, ən çox oxunan kitabların monitorinqini keçirir, kitabxanaların kompleksləşdirilməsi üçün oxucular tərəfindən tələb olunan ədəbiyyatın siyahısını tərtib edib kompleksləşdirmə şöbəsinə təqdim edir.

İnformasiya-resurs və biblioqrafik proseslərin avtomatlaşdırılması şöbələri kitabların və dövrü mətbuat məqalələrinin elektron kataloqa yazılmasını, veb sayta məlumatların daxil edilməsini və proqramlaşdırılmasını həyata keçirir.

MKS, oxuculara məsafədən asılı olmadan da xidmət göstərir. Bu məqsədlə kitabxananın veb saytı oxucuların istifadəsinə verilmişdir. Saytın Elektron kataloq bölməsi 3 hissədən ibarətdir: 1. Kitablər ; 2. Dövrü mətbuat -2011; 3. Elektron kartoteka -2012 (13).

Biləsuvar rayonunda 76 kitabxana fəaliyyət göstərir. (14). Kitabxanaların 11-i (14,5%) şəhər, 65-i (85,5%) kənd yerlərində fəaliyyət göstərir. Onların 37-i (48,7%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, 36-ı (47,4%) Təhsil Nazirliyinin, tabeliyindədir. Rayon kitabxanalarının ümumi fondu 697.997 nüsxədir. Fondun 694.299 (99,5%) nüsxəsi kitablardan ibarətdir. Digər informasiya mənbələrindən 1575(0,2%) nüsxəni jurnallar, 1993(0,33%) nüsxəni qəzetlər, 130 nüsxəni digər materiallar təşkil edir. Rayon kitabxanalarında 3 kompüter var. Kitabxana mütəxəssislərinin ümumi sayı 64 nəfərdir. Onlardan 7(10,9%) nəfəri ali ixtisas təhsilli, 3(4,7%) nəfəri ali qeyri ixtisas təhsilli, 12(18,8%) nəfəri orta ixtisas təhsilli, 13(20,3%) nəfəri orta qeyri ixtisas təhsilli, 29 (45,3%) nəfəri isə ümumi orta təhsillidir. (4, 75-83).

Göyçay rayonunda 120 kitabxana var. Kitabxanalardan 20-i (16,6%) şəhər, 100-ü (83,3%) kənd yerlərində yerləşir. Onların 63-ü (52,5%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, 53-ü (44,3%) Təhsil Nazirliyinin tərkibindədir. Kitabxanaların ümumi fondu 928.065 nüsxə təşkil edir. Fondun 908.467 (97,9%) nüsxəsi kitablər, 1036 (0,1%) nüsxəsi jurnallar, 2119(0,2%) nüsxəsi qəzetlər, 16338 (1,8%) nüsxəsi isə digər materiallardır. Rayon kitabxanalarında 105 nüsxə elektron informasiya daşıyıcıları var. Kitabxana mütəxəssislərinin ümumi sayı 152 nəfərdir. Onların 7(4,6%) nəfəri ali ixtisas təhsilli, 4(2,6%) nəfəri ali qeyri ixtisas təhsilli, 76 (50%) nəfəri orta ixtisas təhsilli, 26(17,1%) nəfəri orta qeyri ixtisas təhsilli, 39 (25,7%) nəfəri ümumi orta təhsillidir (4, 75-83).

Göyçay rayon Mərkəzi kitabxanası 1923-cü ildən fəaliyyət göstərir. Kitabxana M.Ə.Sabirin adını daşıyır. Şəhər əhalisinə xidmət sistemində Mərkəzi şəhər kitabxanası xüsusi yer tutur. Rayon MKS-nin tərkibində 63 kitabxana və kitabxana filialı fəaliyyət göstərir. Bunlar 1 mərkəzi, 2 uşaq kitabxanası, 2 şəhər kitabxana filialı, 1 gənclər kitabxanası, 57 kənd

kitabxanasıdır. 2008-ci ildə rayon üzrə kitab fondu 398.542 nüsxə olmuşdur. 2009-cu ildə yeni daxil olan nəşrlərin sayı 2.264 nüsxə təşkil etmişdir. Oxucuların sayı 2009-cu ildə 35.720 nəfər, kitab verilişi 730.654 nüsxə olmuşdur.

Mərkəzi şəhər kitabxanası fondunun xarakter və tərkibinə görə, şəhər əhalisinin bütün təbəqələrinə yüksək keyfiyyətlə xidmət işinə istiqamətləndirilmişdir. Kitabxana rayonun mərkəzi dövlət kitabxanası olub yerli əhaliyə, idarə və təşkilatlara, ümumtəhsil məktəblərinə kitabla və biblioqrafik materiallarla xidmət etmək işini həyata keçirir.

Rayon kitabxanasının əsas vəzifəsi, dövlətin siyasətini təbliğ etmək, kitab, jurnal, qəzet, habelə, elektron informasiya daşıyıcılarının köməyi ilə elm, texnika, mədəniyyət və incəsənətin bütün sahələrindən məlumat almaq işində rayon əhalisinə- oxuculara xidmət etmək, rayonda kitabxana işinin inkişafını və möhkəmləndirilməsini təmin etməkdir. Kitabxana xidməti abonement, qiraət zalı, kitabxanalararası abonement və biblioqrafiya işi, elmi-texniki informasiya, fərdi və kütləvi, şifahi və yazılı vasitələrlə təşkil edilir. Kitabxananın 6 şöbəsi mövcuddur: 1. Abonement; 2. Oxu zalı; 3. Metodiki işlərin təşkili; 4. Məlumat-biblioqrafiya şöbəsi; 5. Komplektləşdirmə və kitabışləmə şöbəsi; 6. Səyyar şöbə; 7. Vahid fondun təşkili və KAA şöbəsi.

Abonement şöbəsi- rayonun ərazisində yerləşən bütün oxucu qruplarına xidmət göstərir. Şöbədə açıq raf üsulu ilə oxucuların kitab fondundan asan və geniş istifadəsi üçün şərait yaradılmışdır. Abonement şöbəsi həm ələmətdar və tarixi günlərə dair, həm də yeni kitabların sərəgilərini keçirir. Xidmət şöbəsinin kitab fondu 27.626 nüsxə təşkil edir. Fondun 6053 nüsxəsi latın qrafikasında, 9808 nüsxəsi kiril qrafikasında, 11765 nüsxəsi rus dilində, 48 nüsxəsi isə xarici dillərdə olan ədəbiyyatdır. Kitabxananın saytı, oxucuların sərəgularının daha dolğun ödənilməsinə xidmət edir.(15)

Hacıqabul rayonunda 66 kitabxana var. Kitabxanalardan 19-u (28,8%) şəhərdə, 47-i (71,2%) kəndlərdə yerləşir. Kitabxanaların 32-i (48,5%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, 32-i (48,5%) isə Təhsil Nazirliyinin tabeliyində fəaliyyət göstərir. Kitabxanaların ümumi fondu 645.043 nüsxədir. Fondun 644.637(99,9%) nüsxəsini kitablər, 124 nüsxəsini elektron informasiya daşıyıcıları, 204(0,1%) nüsxəsini jurnallar, 78 nüsxəsini qəzetlər təşkil edir. Rayon kitabxanalarında 3 kompüter var. Kitabxana mütəxəssislərinin ümumi sayı 86 nəfərdir. Onların 3(3,5%) nəfəri ali ixtisas təhsilli, 2(2,3%) nəfəri ali qeyri ixtisas təhsilli, 3(3,5%) nəfəri orta ixtisas təhsilli, 14(16,3%) nəfəri orta qeyri ixtisas təhsilli, 64(74,4%) nəfəri ümumi orta təhsilli mütəxəssislərdir. (4, 75-83).

Hacıqabul rayon Mərkəzi kitabxanasının əsası 1939-cu ildə qoyulmuşdur. Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemi 27 avqust 1990-cı ildə Hacıqabul rayon Xalq Deputatları Soveti İcraiyyə Komitəsinin 05 sayılı qərarı ilə yaradılıb.

mışdır. 01 yanvar 2012-ci il tarixinə olan məlumatla əsasən Hacıqabul rayonunda Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi Sistemində daxil olan 32 dövlət kütləvi kitabxanası fəaliyyət göstərir. Bu kitabxanalardan 1-i rayon Mərkəzi kitabxanası, 1-i rayon Uşaq kitabxanası, 6-ı şəhər və qəsəbə kitabxanası, 24-ü isə kənd kitabxana filialıdır. Rayon Mərkəzi kitabxanasının aşağıdakı şöbələri var: 1. Abonement şöbəsi; 2. Oxu zalı bölməsi; 3. Kitabışləmə və Komplektləşdirmə şöbəsi; 4. Metodika və bibliografiya şöbəsi; 5. Kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması şöbəsi; 6. İnformasiya-Resurs şöbəsi; 7. Uşaq şöbəsi. (24)

Kitabxananın bütün şöbələri bir-biri ilə əlaqəli işləyir. İnformasiya tələbatçılarının sorğularının ödənilməsində xüsusi rol oynayan Abonement bölməsinin işi, oxuculara kitab və digər informasiya daşıyıcıları vasitəsilə xidmətdən ibarətdir. 01 yanvar 2012-ci il tarixinə olan məlumatla görə abonement bölməsinin kitab fondu 14836 nüsxədən ibarət olmuşdur. Bundan 7458 nüsxəsi latın qrafikalı ədəbiyyatdır. Kitab fondundan 2299 nəfər oxucu istifadə etmişdir. Abonement bölməsində açıq rəf üsulundan istifadə edilir. Oxucuların fonda daxil olaraq sərbəst şəkildə ədəbiyyatla tanış ola bilərlər. Oxucuların əksəriyyəti gənclərdən ibarətdir. Burada əsasən, məktəblilər və tələbələr üstünlük təşkil edir. Sorğu-Abonement bölməsində olmadıqda digər kitabxanalarla əlaqə saxlanılaraq mübadilə formasından istifadə edilir.

Oxucuların informasiya tələbatının ödənilməsində, kitabxananın veb saytının yaradılmasının xüsusi əhəmiyyəti vardır. Kitabxanada bu işin həyata keçirilməsi ilə İnformasiya-Resurs şöbəsi məşğul olur. Bu şöbə, kitabxananın Veb-saytının idarə olunması, şəbəkənin antivirus proqramının, habelə lokal və internet şəbəkəsinin fəaliyyətini təşkil edir, nəzarət funksiyasını həyata keçirir. Şöbə kitabxananın Elektron kitabxanasının yaradılması, nəşrlərin elektron formaya çevrilməsi işini təmin edir.

Mərkəzi Kitabxananın kitab fondu 01 yanvar 2012-ci il tarixinə görə 14836 nüsxə olmuşdur. Hacıqabul rayon Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemində kitab fondu 225274 nüsxədən ibarətdir (24).

İmişli rayonunda 131 kitabxana var. Kitabxanalardan 16-ı (12,2%) şəhər, 115-i (87,8%) kənd yerlərində fəaliyyət göstərir. 67(51,1%) kitabxana Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin 60 (45,8%) kitabxana isə Təhsil Nazirliyinin tabeliyindədir. Kitabxana fondunun ümumi həcmi 716.053 nüsxədir. Fondun 703.975 (98,3%) nüsxəsi kitablardan, 13 nüsxəsi elektron informasiya daşıyıcılarından, 1894 (0,3%) nüsxəsi jurnallardan, 5161(0,7%) nüsxəsi qəzetlərdən, 5010(0,7%) nüsxəsi digər materiallardan ibarətdir. Rayon kitabxanalarında 5 kompüter var. Kitabxana mütəxəssislərinin sayı 97 nəfərdir. Onların 6(6,2%) nəfəri ali ixtisas təhsilli, 12(12,4%) nəfəri ali qeyri ixtisas təhsilli, 21(21,6%) nəfəri orta ixtisas təhsilli, 18(18,6%) nəfəri orta qeyri ixtisas təhsilli, 40(41,2%) nəfəri ümumi orta təhsilli mütəxəssislərdir (4, 75-83).

Əsası 1947-ci ildə qoyulmuş İmişli rayon Mərkəzi kitabxanası, 1977-ci ildə mərkəzləşdirilib. Hazırda 1 şəhər, 1 gənclər, 1 uşaq, 63 kənd kitabxana filialı vasitəsi ilə əhaliyə xidmət göstərir. Hazırda, MKS-nin 384604 nüsxə kitab fondu var. Fondun 71845 nüsxəsini latın qrafikalı ədəbiyyat təşkil edir. 2009-cu ildə kitabxananın 32032 nəfər oxucusu, 489997 nüsxə kitab verilişi olmuşdur (16).

Kürdəmir rayonunda 123 kitabxana var. Kitabxanalardan 14-ü (11,4%) şəhər yerlərində, 109-u (86,6%) kənd yerlərində yerləşir. Kitabxanaların 65-i (52,8%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, 55-i (44,8%) Təhsil Nazirliyinin tabeliyində fəaliyyət göstərir. Rayon kitabxanalarının ümumi fondu 734.005 nüsxədir. Ümumi fondun 719244-ü (98%) kitablardan, 3043-ü (0,4%) jurnallar, 11379-u (1,6%) qəzetlər, 339-nu digər materiallar təşkil edir. Rayon kitabxanalarında ümumilikdə 9 kompüter var. Kitabxana mütəxəssislərinin ümumi sayı 115 nəfərdir. Onlardan 7(6,1%) nəfəri ali ixtisas təhsilli, 8 (7%) nəfəri ali qeyri ixtisas təhsilli, 24(20,9%) nəfəri orta ixtisas təhsilli, 23(20%) nəfəri orta qeyri ixtisas təhsilli, 53(46%) nəfəri ümumi orta təhsillidir. (4, 75-83).

Kürdəmir rayon MKS-nin nəzdində 49 kitabxana fəaliyyət göstərir: 1 mərkəzi kitabxana, 45 kənd və 3 şəhər kitabxana filialı. Kitabxanaların fondu 337784 nüsxədir. Fondun 81546 nüsxəsi (24,2%) latın qrafikalı ilə nəşr olunmuş ədəbiyyatdır. MKS üzrə oxucuların sayı 41978 nəfər, kitab verilişi isə 904992 nüsxə olmuşdur. Bu göstəricilər Mərkəzi kitabxana üzrə 122246 nüsxə, şəhər və kənd kitabxanaları üzrə 782746 nüsxə təşkil edir. Kürdəmir rayon Mərkəzi Kitabxanası 1938-ci ildən fəaliyyətə başlamışdır. Mərkəzi kitabxanada aşağıdakı şöbələr var: 1. Oxuculara xidmət şöbəsi; 2. Komplektləşdirmə və kitabışləmə şöbəsi; 3. Metodika və bibliografiya şöbəsi; 4. Kitabxana və bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması şöbəsi; 5. İnformasiya-resurs şöbəsi; 6. Uşaq şöbəsi.

Oxuculara xidmət şöbəsi-informasiyanı əhalinin bütün təbəqələrinə çatdırmaq, daha böyük oxucu kütləsini mütləqə cəlb etmək məqsədilə ərazidə yerləşən bütün müəssisələrlə və əhali ilə daim sıx əlaqə saxlayır, kitabxananın fonduna yeni daxil olan ədəbiyyatlar barədə məlumatlar verir, yeni kitabların sərəgilərini təşkil edir.

Şöbədə gün ərzində 30-35 oxucuya xidmət göstərilir. Şöbənin oxu zalında eyni zamanda 40 nəfər oxucuya xidmət göstərmək imkanı vardır. Şöbədə əlamətdar - tarixi günlər və yubileylərlə bağlı guşə, sərgilər və mədəni-kütləvi tədbirlər təşkil edilir. Xidmət şöbəsinin kitab fondunun həcmi 24771 nüsxə, oxucuların sayı 4011 nəfər, kitab verilişi isə 86237 nüsxədir.

Komplektləşdirmə və kitabışləmə şöbəsi-oxucuların tələbatının dolğun ödənilməsi üçün kitabxananın universal profilli kitab fondunu komplektləşdirir. Dövlət vəsaiti hesabına və digər mənbələrdən yeni ədəbiyyatları almaqla, kitab fondunu daim zənginləşdirir. Yeni daxil olan ədəbiyyatın

uçotunu aparır, ədəbiyyatın elmi və texniki cəhətdən işlənilməsinə təşkil etdikdən sonra kitabxana filallara çatdırılması işini həyata keçirir. Dövri nəşrlərə abunə işini təşkil edir. Kataloq sisteminin aparılmasına, fondun mühafizəsinə və məzmunca aktuallığını itirmiş və istifadə olunaraq yararsız vəziyyətə düşmüş ədəbiyyatlardan təmizlənməsinə nəzarət edir.

Metodika və bibliografiya şöbəsi-metodik mərkəz olaraq MKS nəzdində fəaliyyət göstərən kitabxanalara metodiki köməklik göstərir və sistemin oxucularına bibliografiya xidməti göstərir. Soraq-bibliografiya aparatını təkmilləşdirir, bibliografik işi əlaqələndirir və ona nəzarət edir, məqalələrin sistemli və diyarşunaslıq kartotekalarını tərtib edir. Yeni daxil olan ədəbiyyatın məlumat bülletenini və tövsiyə siyahılarını tərtib edir. Sistemin bölmələrinin fəaliyyətini məzmun, forma və metodik baxımdan əlaqələndirir. İşin yeni üsul və metodlarını öyrənməklə qabaqcıl təcrübəni aşkar edir, kadrların ixtisaslarının artırılması işinin təşkil olunmasına kömək edir. Kütləvi tədbirlərin keçirilməsinə təcrübə, metodik yardım göstərir, müxtəlif mövzularda metodik vəsaitlər hazırlayır.

Kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması şöbəsi-kitabxananın Elektron kataloqunun idarə olunması, elektron resusların, bazalarının yaradılması, Elektron kataloqun "Kataloqlaşdırma", "Komplektləşdirmə", "Oxucu", modullarının işini təşkil etmək, habelə "MKS-də kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması işini təşkil edir. Hər bir internet istifadəçisi kitabxananın web saytına daxil olaraq elektron kataloq bölməsində resuslarından istifadə etmək hüququna malikdir.

İnformasiya-resurs şöbəsi- kitabxananın Veb- saytının idarə olunması (vəb-saytın operativ yeniləşməsi, əlavə və dəyişiklərin edilməsi, domen və hostingin fəaliyyətinə nəzarət), şəbəkənin antivirus proqramının, habelə lokal və İnternet şəbəkəsinin fəaliyyətini təşkil edir, nəzarət funksiyasını həyata keçirir. Şöbə kitabxananın Elektron kitabxanasının yaradılması, nəşrlərin elektron formaya çevrilməsi işini təmin edir. Kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması şöbəsinin həyata keçirdiyi "Kataloqlaşdırma" modulunun bazasından istifadə edərək elektron resusların bazalarının yaradılmasını həyata keçirir. Şöbə fasiləsiz internetlə təmin olunmuş, oxucuların istifadəsinə verilmişdir. Şöbənin əsas vəzifəsi informasiyalı cəmiyyətdə istifadəçilərin informasiyaya olan tələbatını ödəməkdir.

Mərkəzi kitabxanada 2008-ci ilin may ayından Amerika mərkəzi fəaliyyət göstərir. Mərkəzin yaradılmasında əsas məqsəd informasiya axınının artdığı və yeniləşdiyi müasir dövrdə getdikcə artan oxucu sorğularını daha operativ yerinə yetirməkdən və onun xidmətindən istifadə edən tələbatçıların ümumi internet, kompüter biliklərinə yiyələnməsinə kömək etməkdən ibarətdir. Mərkəzdə ingilis dilini öyrənmələr üçün kurslar da təşkil edilir. Mərkəzdə

həmçinin Azərbaycan və Amerikanın rəsmi təqvim günlərinə dair tədbirlər də həyata keçirilir (17).

Neftçala inzibati rayonunda 115 kitabxana var. Kitabxanaların 37-i (32,2%) şəhər yerlərində, 78-i (67,8%) kənd yerlərində yerləşir. Onların 67-i (58,3%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, 45-i (39,0%) Təhsil Nazirliyinin tabeliyindədir. Rayon kitabxanalarının ümumi fondu 660.798 nüsxə təşkil edir. Fondun 655.764 (99,3%) nüsxəsini kitablar, 184 nüsxəsini jurnallar, 4850 (0,7%) nüsxəsini qəzetlər təşkil edir. Kitabxanalarda 9 kompüter var. Kitabxana mütəxəssislərinin ümumi sayı 143 nəfərdir. Onlardan 6(4,2%) nəfəri ali ixtisas təhsilli, 5(3,5%) nəfəri ali qeyri ixtisas təhsilli, 30(21%) nəfəri orta ixtisas təhsilli, 22(15,4%) nəfəri orta qeyri ixtisas təhsilli, 80(55,9%) nəfəri ümumi orta təhsillidir (4, 75-83).

Neftçala rayon ərazisində kütləvi kitabxanalar hələ ötən əsrin ortalarından fəaliyyətə başlamışdır. 1973-cü ildə Neftçala müstəqil rayon kimi yarandıqdan sonra, 1975-ci ildə rayonun bir sıra kəndlərində fəaliyyət göstərən kitabxanalar Xıllı qəsəbə kitabxanası ətrafında mərkəzləşdi. Hazırda, Neftçala rayon MKS-i rayonun kənd və qəsəbələrində olan filial kitabxanalara inzibati və metodiki rəhbərlik edir və kitabxananın müxtəlif ədəbiyyatlarla zəngin olan fondu, oxuculara xidmət göstərir. MKS-Mərkəzi Kitabxana və 52 kitabxana filialını özündə birləşdirir. Bu kitabxanalardan 49-u kənd və qəsəbə, 3-ü isə Uşaq kitabxanalarıdır. 2011-ci ilin yekun hesabatına görə, MKS 39193 nəfər oxucuya xidmət göstərmişdir. Ötən il kitabxanaya 373 adda, 3765 nüsxə kitab və 25 nüsxə jurnal, 1 ədəd disk olmaqla, 3791 nüsxə çap əsəri daxil olmuşdur. Bunlardan 112 adda, 170 nüsxə kitab M.F.Axundov adına Milli kitabxanadan, 208 adda, 603 nüsxə kitab-Kitabxana Kollektorundan, 35 adda, 2940 nüsxə ədəbiyyat-Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasından, 18 adda, 78 nüsxə ədəbiyyat isə digər təşkilatlardan daxil olmuşdur. Hazırda, MKS-in kitab fondu 299759 nüsxədir. Mərkəzi kitabxanada 6 şöbə fəaliyyət göstərir. Bunlar aşağıdakılardır: 1. Xidmət şöbəsi; 2. Uşaq şöbəsi; 3. Metodika-Bibliografiya şöbəsi; 4. Komplektləşdirmə və Kitabışləmə şöbəsi; 5. İnformasiya-Resurs şöbəsi; 6. Kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması şöbəsi (18).

Müasir dövrdə, informasiya texnologiyaları, elektron resurslar vasitəsi ilə oxuculara xidmət işi yüksək səviyyədə həyata keçirilir. Kitabxanada daimi sərgilər və kütləvi tədbirlər təşkil edilir. Kitabxananın fondu 52570 nüsxə təşkil edir. Oxucuların ümumi sayı 4140 nəfərdir. Neftçala rayon MKS-nin saytı 2009-cu ilin sentyabr ayından etibarən fəaliyyət göstərir. Saytda çox zəngin məlumatlar yerləşdirilmişdir, o cümlədən, fondun elektron kataloq və elektron kitabxana bölmələri yaradılmışdır. Hər iki bölmə oxuculara virtual xidməti təşkil edir.

1965-ci ildən müstəqil rayon kimi təşkil olunan Saatlı rayonunda 109 kitabxana fəaliyyət göstərir (22). Kitabxanalardan 13-ü (11,9%) şəhər, 96-i (88,1%) isə kənd yerlərindədir. Kitabxanaların 63-ü (57,8%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, 43-ü (39,5%) Təhsil Nazirliyinin tabeliyindədir. Kitabxanaların fondunun ümumi həcmi 759.009 nüsxədir. Fondun 740.826 (97,8%) nüsxəsi kitablar, 143 nüsxəsi elektron informasiya daşıyıcıları, 4806(0,6%) nüsxəsi jurnallar, 4836 (0,6%) nüsxəsi qəzetlər, 7398(1%) nüsxəsi digər materiallardır. Kitabxanalarda 7 kompüter var. Kitabxana mütəxəssislərinin ümumi sayı 145 nəfərdir. Onların 5(3,4%) nəfəri ali ixtisas təhsilli, 5(3,4%) nəfəri ali qeyri ixtisas təhsilli, 10 (6,9%) nəfəri orta ixtisas təhsilli, 13(9%) nəfəri orta qeyri ixtisas təhsilli, 112(77,3%) nəfəri ümumi orta təhsillidir. (4.s.75-83)

Sabirabad rayonu 1930-cu il avqustun 8-də təşkil olunmuşdur. 1952-ci il noyabrın 7-də rayon mərkəzinə şəhər tipli qəsəbə, 1959-cu il dekabrın 4-də şəhər statusu verilmişdir.(23)

Sabirabad rayonunda cəmi 161 kitabxana var. Kitabxanaların 17-i (10,6%) şəhər, 144-ü (89,4%) kənd yerlərindədir. Onların 79-u (49,1%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, 79-u (49,1%) Təhsil Nazirliyinin tabeliyindədir. Kitabxanaların ümumi fondu 697.639 nüsxədir. Fondun 697.275 nüsxəsini kitablar, 54 nüsxəsini jurnallar, 242(0,1%) nüsxəsini qəzetlər, 68 nüsxəsini digər materiallar təşkil edir. Kitabxanalarda 5 kompüter var. Kitabxana mütəxəssislərinin sayı 123 nəfərdir. Onların 6(4,9%) nəfəri ali ixtisas təhsilli, 5(4,1%) nəfəri ali qeyri ixtisas təhsilli, 32(26%) nəfəri orta ixtisas təhsilli, 20(20,3%) nəfəri orta qeyri ixtisas təhsilli, 55(44,7%) nəfəri ümumi orta təhsillidir (4, 75-83).

1930-cu ildə yaradılan Salyan rayonu, iqtisadi baxımdan daim inkişaf etdiyi üçün uzun müddət Muğan bölgəsinin maarif-mədəniyyət mərkəzi olmuşdur. Rayonda 112 kitabxana var. Kitabxanalardan 22-i şəhərdə, 90-i kənd yerlərində fəaliyyət göstərir. Onların 55-i (49,1%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, 52-i (46,4%) Təhsil Nazirliyinin tabeliyindədir. Kitabxanaların ümumi fondu 1.410.700 nüsxə təşkil edir. Fondun 411.566 nüsxəsi şəhərdə, 630.000 nüsxədən çoxu kənd kitabxanalarında yerləşir. Kitabxanalarda 11 kompüter var. Kitabxana mütəxəssislərinin ümumi sayı 107 nəfərdir. Onların 25 nəfəri ali ixtisas təhsilli, 25 nəfəri orta ixtisas təhsilli, 26 nəfəri ali və orta qeyri ixtisas təhsilli, 56 nəfəri ümumi orta təhsillidir (4, 75-83).

Salyan Rayon Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemi 1975-ci ildən fəaliyyətə başlamışdır. Nizami Gəncəvi adına Mərkəzi kitabxana adlanan MKS, özündə 56 filialı birləşdirir. MKS-ə 1 uşaq kitabxanası, 1 gənclər kitabxanası, 47 kənd kitabxana filialı, 5 şəhər kitabxanası daxildir. Biblioqrafik xidməti tam və operativ həyata keçirmək üçün, 2009-cu ildə Nizami Gəncəvi adına

Mərkəzi Kitabxanada Elektron Kitabxananın yaradılması üçün 11 kompüter və digər avadanlıqlar alınmışdır.

MKS-in oxucularının ümumi sayı 47.531 nəfərdir. Kitabxananın fondunun ümumi həcmi 527.339 nüsxə təşkil edir. Kitabxananın şöbələri aşağıdakılardır: 1. Abonoment şöbəsi; 2. Oxu zalı şöbəsi; 3. Kitabışləmə və Komplektləşdirmə şöbəsi; 4. Metodika və Biblioqrafiya şöbəsi; 5. Kitabxanalar arası abonoment şöbəsi.

Abonoment şöbəsi-kitabxana yaranan gündən fəaliyyət göstərir. Şöbənin fondu bədii və elmi ədəbiyyatla zəngindir. Şöbədən ayrı-ayrı oxucu qrupları istifadə edir. Gün ərzində 20-25 nəfər oxucuya xidmət göstərilir. Şöbənin əlifba və sistemli kataloqları var. Fondada "Açıq rəf"-də sərgilənən kitablar oxucuların marağına və kitab seçməsinə şərait yaradır. Şöbədə oxucuların maraq dünyasına məxsus sərgilər, yerli yazarların sərgiləri, yeni alınmış kitabların sərgiləri nümayiş etdirilir.

Kitabxananın sayında, Elektron kataloq və Elektron kitabxana bölmələrində zəngin kitabxana fondu, oxucuların virtual istifadəsinə verilmişdir. Elektron kataloq bölməsində materiallar 4 qrupa ayrılmışdır: 1. Kitablar; 2. Elektron kartateka; 3. Retro kitablar; 4. Yeni kitablar; 5. Diyarşünaslıq (19).

Ucar rayonunda 94 kitabxana var.(21.) Onların 79-u kənd, 15-i şəhər yerlərində fəaliyyət göstərir. Kitabxanalardan 47-i (50,0%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, 45-i (47,8%) isə Təhsil Nazirliyinin tabeliyindədir. Kitabxanaların fondu 488.773 nüsxədir. Fondun əsasını kitablar təşkil edir. Rayon kitabxanalarında 7 kompüter var. 01 yanvar 2011-ci il tarixinə olan məlumata əsasən, rayonda 33 min kitab fondu olan 47 kütləvi kitabxana var. Onların 40-i kəndlərdə, 7-i rayon mərkəzində yerləşir. Rayon kitabxanalarında 94 nəfər mütəxəssis çalışır. Mütəxəssislərdən 5 nəfəri ali ixtisas təhsilli, 78 nəfəri ali və orta qeyri ixtisas təhsilli, 46 nəfəri ümumi orta təhsillidir (4, 75-83).

Zərdab rayonunda 89 kitabxana var. (20.) Kitabxanalardan 15-i şəhərdə, 74-ü isə kəndlərdə yerləşir. Kitabxanaların 49-u (55,1%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, 37-i (41,6%) isə Təhsil Nazirliyinin tabeliyində fəaliyyət göstərir. Kitabxana fondunun ümumi həcmi 427.770 nüsxədir. Kitabxanalarda 3 kompüter var. Kitabxana mütəxəssislərinin ümumi sayı 107 nəfərdir. Onların 58 nəfəri ali və orta ixtisas təhsilli, 24 nəfəri ali və orta qeyri ixtisas təhsillidir (4, 75-83).

Araşdırmalar nəticəsində aydın oldu ki, Aran iqtisadi regionunun tərkibinə daxil olan şəhər və inzibati rayonların Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemləri region əhalisinin informasiya təminatının keyfiyyətlə ödənilməsi üçün, müntəzəm olaraq oxucu qruplarını təhlil edir, onların maraqlarını öyrənərək müvafiq kütləvi işlər aparırlar. Oxuculara xidmətin operativ təşkili məqsədilə onların müxtəlif istiqamətlərdəki sorğularının yerinə yetirilməsi həyata keçirilir. Lakin əhalinin informasiya təminatının daha dolğun ödənil-

məsi, xidmətin kəmiyyət və keyfiyyət göstəricilərinin yaxşılaşdırılması üçün, bir çox işlər görülməlidir. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının digər iqtisadi regionlarında olduğu kimi, Aran iqtisadi regionunda da bu sahədə həyata keçiriləcək vəzifələr var. Bu sıraya Aran iqtisadi regionunun kitabxanalarının müasir və yeni binalarla təmin edilməsi, kitabxanaların fondunun daha da zənginləşdirilməsi, kitabxana kadrlarının ixtisas səviyyəsinin yüksəldilməsi və.s. daxildir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2008-ci il 6 oktyabr tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı"nın həyata keçirilməsi üzrə Tədbirlər Planının 2.1. bölməsində kitabxana fondlarının müasir informasiya daşıyıcıları ilə (elektron kitablar, CD, DVD) zənginləşdirilməsi barədə müvafiq tapşırıqlar verilmişdir. Aran iqtisadi regionunun kitabxanalarında da dövlət proqramının yerinə yetirilməsindən irəli gələn bütün vəzifələri həyata keçirmək lazımdır. Bunun üçün, gələcəkdə kitabxana-informasiya sahəsinin inkişafı iki prinsiplə mövqedə müəyyən olunmalıdır: 1) Kitabxana-informasiya resursları ilə əhalinin aparıcı təbəqəsini-elm, təhsil, mədəniyyət, iqtisadiyyat, sənaye, kənd təsərrüfatı və s. sahələrinin mütəxəssislərini təmin etmək; 2) Kitabxana resursları ilə respublikanın və regionların bütün əhalisini təmin etmək.

Yekun olaraq qeyd etmək olar ki, əhalinin informasiya təminatının daha keyfiyyətli ödənilməsi üçün müxtəlif təyinatlı biblioqrafik vəsaitlərin nəşrində kitabxanaların fəaliyyətinin aktivləşməsi, kitabxanaların ştat vahidləri çərçivəsində yeni informasiya resurs və biblioqrafik proseslərin avtomatlaşdırılması şöbələrini açılması və orada işin müasir tələblər baxımından qurulması, MKS-lərin filial kitabxanalarının informasiya texnologiyaları ilə təmin olunması, onların hər birinin veb-saytlarının yaradılması, kitabxanaçı kadrlarının ixtisas səviyyələrinin artırılması qarşısında duran vəzifələrdəndir.

ƏDƏBİYYAT:

1. "Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı üzrə Dövlət Proqramı (2004-2008-ci illər)" // Azərbaycan, 2004, 11 fevral.
2. "Azərbaycan Respublikası regionlarının 2009-2013-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı üzrə Dövlət Proqramı", Bakı: Nurlar, 2009, 184s.
3. "Azərbaycan Respublikası kitabxana – informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı" // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi-nəzəri, metodiki və təcrübi jurnal. 2008, № 2. s. 6-29.
4. "Kitabxanaların fəaliyyəti haqqında" statistik müayinənin nəticələri barədə. Statistik bülleten. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı: 2009, 88 s.

5. Xələfov A.A. Kitabxanaşünaslığa giriş: Dərslük (3 hissədə). H.3. Bakı: 2003, 314s.

6. İsmayilov N.İ., Bayramova İ.Z. Azərbaycan Respublikasının regionlarında şəhər əhalisinin informasiya təminatının bəzi məsələləri // Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Bakı Slavyan Universiteti Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri. 2010, № 2, s.341-350.

7. <http://minqacevirmks.webs.com>

8. <http://www.shirvaninfo.webs.com>

9. <http://www.yevlaxmks.webs.com>

10. <http://www.aqdash-mks.webs.com>

11. <http://www.ağdjabedy-mks.webs.com>

12. <http://www.beylaqan-mks.az>

13. <http://www.barda-mks.az>

14. <http://www.bilesuvar.mks.ucoz.com>

15. <http://www.qoycaymkswebs.com>

16. <http://www.imislimks.webs.com>

The situation of the library-information resources in the Aran economical region

I.Z.Bayramova

Summary

The article studies the situation of the library-information resources in the Aran economic region.

Key words: Aran economic region, library-information resources, settle and usage of the resources, electron resource

Состояние библиотечно-информационных ресурсов в Аранской экономического региона

И.З. Байрамова

Резюме

В статье исследованы ситуации библиотечно-информационных ресурсов расположенных в Аранском экономическом регионе.

Ключевые слова: Аранский экономический район, библиотечно-информационных ресурсы, размещение в использование ресурсы, электронные ресурсы;